

گونه‌شناسی کالبدی و کارکردی شناسی‌های بافت تاریخی بندر بوشهر در جهت شناسایی عوامل هویت‌بخش این فضاها

محمد امیر کاکیزاده*

مربی، عضو هیأت علمی دانشکده هنر و معماری، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ۷۵۱۶۹، ایران.

ندا ناصری**

دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور، دزفول، ایران.

هژیر دباغ***

مربی، عضو هیأت علمی دانشکده هنر و معماری، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ۷۵۱۶۹، ایران.

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۰۶/۲۱ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۹/۰۷/۲۷

چکیده:

یکی از منحصربه‌فردترین بافت‌های تاریخی معماری ایران در دوران اسلامی، متعلق به بندر بوشهر است. بافت تاریخی این شهر از ظرفیت بالایی بصری، فرمی و عملکردی برخوردار است که در سیمای شهری بسیار تأثیرگذار بوده است؛ به‌طوری‌که عناصر و شاخصه‌های زیادی را می‌توان در معماری و شهرسازی این شهر یافت که منحصر به بافت تاریخی بوشهر بوده و حتی در سایر شهرهای هم‌جوار و هم‌اقلیم بوشهر نیز، دیده نمی‌شود. یکی از ظرفیت‌های بصری بسیار شاخص و چشم‌گیر این منطقه که از بومی‌ترین و خاص‌ترین عناصر معماری این بندر است؛ عنصر شناسی‌ها بوده که در کشور ایران، تنها در معماری تاریخی بوشهر، به کار گرفته شده است؛ بنابراین این پژوهش با هدف بازشناسی و بازه‌کارگیری این عنصر ارزشمند معماری و تثبیت جایگاه و ارزش آن در معماری بومی منطقه‌ی خلیج فارس، صورت گرفت و نگارندگان در پی یافتن گونه‌ها و ویژگی‌های مختلف شناسی‌ها و همچنین دلایل پیدایش آن در معماری منطقه‌ی خلیج فارس، با تحقیقی توصیفی - تحلیلی به بازشناسی این عنصر معماری، پرداختند. در همین راستا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، عنصر شناسی‌ها، تاریخچه و جایگاه آن در معماری، مورد بررسی قرار گرفت و از طریق تحلیلی میدانی، بر اساس شواهد، نقشه‌ها و تصاویر تاریخی موجود، به بررسی و مقایسه خواستگاه، الگوها، شاخصه‌ها و ویژگی‌های شناسی‌ها و گونه‌های متفاوت آن در بندر بوشهر، پرداخته شد. نتایج بررسی‌های صورت گرفته نشان داد که تمامی شناسی‌های بندر بوشهر را می‌توان، در یکی از پنج دسته‌ی «استقراری»، «فرمی و شکلی»، «ساختار و سازه‌ای»، «نزیئاتی» و همچنین «عملکردی»، گونه‌شناسی کرد؛ هر یک از این دسته‌ها دارای فراوانی‌های متفاوتی هستند؛ و ویژگی‌های خاصی از آن‌ها استخراج گردیده است که مختص شناسی‌های به کار گرفته شده در بندر بوشهر هستند.

واژه‌های کلیدی: شناسی، مشربیه، گونه‌شناسی، بافت تاریخی بوشهر.

مقدمه

شهرسازی این منطقه را بیش از پیش، آشکار سازد؛ و تلاشی در جهت حفظ و احیای الگوهای ارزشمند بومی و تاریخی این شهر باشد. از این رو در این تحقیق، عنصر شناسیر - که از ویژگی‌های شاخص و متمایز معماری بومی شهر بوشهر است - مورد مطالعه و تحقیق قرار داده شده است؛ و این بررسی، پیرامون گونه‌شناسی این عنصر و همچنین دلایل شکل‌گیری و کارکرد آن، در بافت تاریخی این شهر، صورت گرفته است.

۱. پیشینه تحقیق

معنای واژه‌ی شناسیر در لغت‌نامه‌های فارسی موجود نیست. برخی این کلمه را معادل واژه‌ی شناسیل در زبان عربی می‌دانند؛ اما در برخی منابع آمده است که «نام شناسیل ریشه‌های خود را در یک کلمه غیرعربی از زبان فارسی گرفته است. کلمه متشکل از دو بخش، شاه به معنی شاه و شن به معنی تخت است»^۱ (فایق^۲، ۲۰۱۷، ۲۷). کلمه‌ی شناسیل از زبان فارسی گرفته شده است، شاه‌نشین^۳ به معنی شاهزاده^۴ و یا صندلی غالب در میان صندلی‌ها (القلامی^۵، ۲۰۱۷، ۳۰). در جدول ۱، به واژه‌شناسی شناسیر و مفهوم لغوی آن، پرداخته شده است.

معماری بومی با آن که در طول تاریخ، دست‌خوش پدیده‌های دگرگون‌کننده بوده است؛ اما توانسته هویت ویژه‌ی خود را حفظ کند و نمایان‌گر آداب و رسوم، اقلیم، روحیه، احساسات، اندیشه، ذوق، سلیقه و هنر مردمان یک سرزمین باشد. آنچه فرهنگ معماری گذشته به صورت یک سنت در خود داشته است؛ امروز، تنها به صورت پیکری بی‌جان پیش روی ماست و طبیعت جوامع امروز در پی کشف و استفاده از ارزش‌های گذشته، ناگزیر به جستجو و کنکاش در شناخت ارزش‌های ناآشنا و فراموش‌شده در خود است (آلپاگونولو ۱۳۸۴). با مروری بر معماری بافت تاریخی اکثر شهرهای ایران، می‌توان سبک‌های متفاوت معماری تاریخی و بومی بودن معماری را در جای‌جای آن، مشاهده نمود. در بین این شهرها نمونه‌های بسیار ارزشمندی وجود دارد که شایسته است به ویژگی‌ها و جزئیات آن، پرداخته شود. شهرهایی که در حوزه‌ی شمالی خلیج فارس قرار دارند نیز از این قاعده مستثنا نیستند و بوشهر را می‌توان نمونه‌ای بارز و متفاوت در معماری بومی این منطقه دانست؛ بنابراین جستار و بررسی پیرامون معماری تاریخی این شهر، می‌تواند ویژگی‌ها و ارزش‌های خاص معماری و

منبع	تعریف	عنوان منبع	واژه	نظریه پرداز
(بحرانی و سپهری اهرمی ۱۳۹۶، ۷۹، حمیدی ۱۳۸۰، ۲۳۶)	شناسیر واژه‌ی فارسی شده‌ی شناسیل به معنی ایوان مشبک چوبی بیرون‌زده از دیوارهای سنگی بناست؛ بالکن‌های چوبی کرکره‌داری که جلوی پنجره‌های طبقه‌ی فوقانی خانه‌ها قرار دارند.	فرهنگ‌نامه بوشهر	شناسیر	سیدجعفر حمیدی
(Burden 2002)	یک پوشش ماهرانه برای صفحه‌ی محصور چوبی یک پنجره‌ی بالکنی در معماری عربی، یک صفحه‌ی حفاظ مانند، یک بالکن با جداره و سقف بیرون‌زده بالای هر مدخل، برای تعریف ورودی، که ممکن است دیواره آن، ساده و یا پرداخت شده باشد.	دانشنامه	Meshre- beeyeh, Mashre- beeyeh, Mouch-Araby, Mushrabiya	-
Stevens Curl & Wilson (2015, 469)	شبهه‌ی کارشده‌ی چوبی در معماری اسلامی (اغلب پیچیده، هندسی و زیبا)، که در امپراتوری عثمانی رایج بوده است؛ معمولاً در طراحی بالکن یا پنجره‌های بیرون‌زده، به کار گرفته می‌شود که دارای حفاظ بوده و از داخل، دید وجود دارد ولی از بیرون، داخل بنا دیده نمی‌شود.	دانشنامه معماری آکسفورد	Mashrabiya, Meshre- beeyah, Mushrabeyeh, or Shanasheel	جیمز استیون
(احمدی ریشهری ۱۳۸۲، ۳۳۰)	نرده‌ی تخته‌ای و یا آهنی جلوی تراس خانه‌ها	سنگستان	شناسیر	-
(معماریان ۱۳۸۷)	یک رواق خاص است که بسیاری فعالیت‌های روزانه در آن انجام می‌شود و برای ایجاد فضای نشیمن بزرگ و وسیع است.	آشنایی با معماری مسکونی ایرانی	شناسیل	-
Koliji 2015, (186)	حفاظ چوبی برای پنجره‌های بیرون‌زده	-	Mashrabiya	-

جدول ۱. واژه‌شناسی و مفاهیم شناسیر (مأخذ: نگارندگان)

- آغاز ساخت شناسیر را می‌توان از مشربیه‌های مصر دانست که نمونه‌های قدیمی آن به اوایل قرن ۱۲ میلادی برمی‌گردد. تحقیقات نشان می‌دهد که نمونه‌ی اولیه‌ی آن را، می‌توان در مسجد آل صالح مصر، مربوط به اواخر دوره‌ی فاطمی، مشاهده نمود (یئومانس ۲۰۰۶، ۶۸). از آن زمان به بعد، شناسیر مورد توجه بوده است؛ اما با شروع قرن نوزده، پیدایش انقلاب صنعتی و تولید انبوه، به دلیل هزینه و زمان بالای ساخت، احتمال خطر آتش‌سوزی به واسطه‌ی چوبی بودن مصالح آن و همچنین تغییرات در نیازها، سبک‌های معماری و شیوه‌ی زندگی، استفاده از آن رو به کاهش گذاشت (کنزاری و الشستاوی ۲۰۰۳، ۱۹). با وجود این که قدمت شناسیر در جهان به حدود ۸۰۰ سال می‌رسد؛ کاربرد این عنصر در بندر بوشهر، مربوط به ۱۰۰ تا ۱۵۰ سال پیش و برابر با قدمت ساختمان‌هایی است که شناسیر در آن‌ها به کار رفته است (طرح تفصیلی ویژه بافت قدیم شهر بوشهر ۱۳۸۲، ۳۷۸؛ هدایت و عشرتی ۱۳۹۵، ۴۳). در نهایت با استناد به هر دو نظریه‌ی تاریخی می‌توان گفت که استفاده از شناسیرها، ابتدا در سایر کشورهای نام‌برده، رواج داشته و زمان به‌کارگیری آن در این کشورها به چند سده قبل از استفاده‌ی آن در ایران بازمی‌گردد.

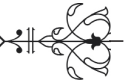
۲. روش تحقیق

روش اصلی تحقیق در این پژوهش، تحلیل محتوا با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و موردپژوهی است که مبتنی بر دو بخش است: الف) مطالعات کتابخانه‌ای: تحلیل محتوا با ابزار گردآوری داده که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، دسترسی به کتب فارسی و لاتین و منابع اینترنتی معتبر، برقراری مکاتبه با نهادها و مؤسسات مطالعاتی در حوزه‌ی عنصر شناسیر و مشربیه در معماری اسلامی، صورت گرفت. ب) مطالعات میدانی: مطالعات میدانی با ابزار گردآوری داده که از طریق مشاهده‌ی عینی و مصاحبه پیرامون عنصر شناسیر در بناهای تاریخی موجود، انجام گردید. در این تحقیق، روش مشاهده جهت کنترل اطلاعات گردآوری شده با استفاده از کارت‌های مشاهده‌ای که توسط نگارندگان تهیه گردید؛ مورد استفاده قرار گرفته است. کارت مشاهده حاوی تعدادی سؤال و عبارت مربوط به شناسیرها در بناهای مورد بررسی بوده است. قبل از مشاهده بناها، نگارندگان، اطلاعات لازم را درباره ساختمان‌های مورد مشاهده، اخذ نموده و با بازبینی و وارسی محل مشاهده، کارت‌های مشاهده‌ای مربوط به هر بنا را تکمیل نموده و پس از

این عنصر، در سرزمین‌های مختلف با نام‌های متفاوتی به‌کار گرفته و خوانده می‌شود که با وجود تفاوت‌های کالبدی، کارکردهای یکسانی داشته‌اند (ابدلکاده^۶، ۲۰۱۷، ۱۵). در کشور مصر با نام‌هایی از قبیل روشندان، مشربیه و اشرف (سفرخانی^۷، ۲۰۱۶، ۴۱؛ یئومانس^۸، ۲۰۰۶، ۱۸۲)، شناسیل در عراق (محامد^۹، ۲۰۱۵، ۳؛ و کیلی‌نژاد^{۱۰}، ۲۰۱۳، ۱۰۵)، در عربستان به نام روشندان (الشریف^{۱۱}، ۱۹۹۶، ۹۸)، خراجیه در طرابلس (وازی^{۱۲}، ۲۰۱۴، ۹۵)، مشربیه در برزیل (آزوپاردی^{۱۳}، ۲۰۱۲، ۲۶)، و و پرو^{۱۴} (سفرخانی^{۱۵}، ۲۰۱۶، ۴۲)، هند روشنا (کامات^{۱۵} و داکتی^{۱۶}، ۲۰۱۶، ۹۸) و در ایران با نام شناسیر^{۱۷} (المرباتی^{۱۸}، ۲۰۱۴، ۴۸۱) به‌کار برده می‌شود. همچنین، شناسیر در معماری کشورهای مختلف از جمله کشورهای عربی خاورمیانه، شمال آفریقا، بخش‌هایی از اروپا مانند ترکیه و اسپانیا و همچنین جنوب آسیا، (و کیلی‌نژاد^{۱۰}، ۲۰۱۳، ۱۰۲؛ فتحی^{۱۹}، ۱۹۸۶)، به‌کار رفته است. بر این اساس، می‌توان پی برد که استفاده از شناسیر در بسیاری از کشورها از جمله کشورهای عربی و حوزه‌ی جنوبی خلیج‌فارس و همچنین سایر کشورها، رواج داشته است. پیرامون تاریخچه‌ی به‌کارگیری اولین شناسیر، در معماری این کشورها دو نظریه وجود دارد:

- تاریخچه‌ی اولین به‌کارگیری مشربیه مربوط به قرن ۷ میلادی است که این عنصر را به‌صورت محکم در حوزه‌ی نفوذ معماری اعراب، قرار می‌دهد. به‌سرعت، تعداد این شناسیرها و همچنین شهرت استفاده از آن‌ها در اطراف حوزه‌ی مدیترانه و به سمت شرق، گسترش یافت و در مناطقی شامل حوزه‌ی بین اسپانیا و هند که موقعیت مشابه آب و هوایی داشتند و حوزه‌ی نفوذ اسلام بودند، رواج یافت. ایده‌ی مشربیه در بین بسیاری از مناطق با جغرافیا و فرهنگ مختلف، به‌عنوان عنصری چندمنظوره که می‌تواند با شرایط مختلف سازگار شود؛ گسترش یافت (آزوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶). در آن زمان، استفاده از این ویژگی به قصر و ساختمان‌های عمومی، محدود می‌شد؛ اما در دوران عثمانی به‌صورت گسترده مورد استفاده قرار گرفت. این عنصر، هماهنگی بین عملکرد و زیبایی را به نمایش گذاشت و علی‌رغم شرایط سخت اقلیمی، محیط داخلی مطلوبی را فراهم می‌ساخت (فایق ۲۰۱۷، ۲۷). این ایده توسط صلیبونی که در سرزمین مقدس مبارزه می‌کردند؛ به فرهنگ غرب، معرفی شد و به‌عنوان جعبه‌ی مزغل‌سازی^{۲۰}، توسعه یافت. این عنصر از یک ساختار بیرون‌زده، شبیه به پشتیبان‌های نگهدارنده‌ی بالکن‌ها، با بازشوهایی در کف، تشکیل شده بود؛ که از طریق آن، موادی به روی مهاجمینی که در پایین دیوار ایستاده بودند؛ می‌ریختند (آزوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶).

شناسی‌های سبک چوبی در زمینه‌ی سفید نماهای بندر، سیمای بی‌نظیر این شهر ایرانی را خلق کرده‌اند؛ سیمایی که با برون‌گرایی اقلیمی و درون‌گرایی فرهنگی و زیستی و در اثر تبادل فرهنگی و زیستی، حال‌وهوایی هندی آفریقایی نیز یافته است» (کولیوند ۱۳۸۱، ۵۹). یکی از عناصری که به نظر می‌رسد بر اثر همین تبادلات فرهنگی با سایر کشورها شکل گرفته است؛ شناسی است که «از عناصر معماری بومی سواحل خلیج فارس است و عاملی مهم در معماری اقلیمی خانه‌های بوشهر به‌عنوان حلقه‌ای از برون‌گرایی و درون‌گرایی محسوب می‌شود» (معماریان ۱۳۷۳، ۱۰۰). شناسی‌هایی که در کشور ایران به‌کار گرفته شده‌اند؛ تنها در بندر بوشهر و آن‌هم در معماری قاجاری، یعنی در دوره‌ای که بندر بوشهر به‌عنوان بندری تجاری، موردتوجه قرار گرفته بود و از کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس و سایر کشورهای نظیر هند و... مرادوات زیادی با این بندر صورت می‌گرفت، به‌کار گرفته شده است (صلاحی مقدم و اصفهانی ۱۳۹۶، ۵۸-۵۹). از آن‌جا که این بندر در دوره‌ی قاجاریه جایگاه کمپانی‌ها و کنسولگری‌های کشورهای مختلف بوده است؛ این فرضیه وجود دارد که شناسی، عنصری وارداتی است که توانسته با اقلیم و فرهنگ این منطقه، هماهنگ شود. درباره این که این عنصر تحت تأثیر کدام سرزمین در بافت تاریخی بندر بوشهر به‌کار برده شده است؛ نظرات متفاوتی وجود دارد که در مهم‌ترین آن‌ها به عثمانی (به دلیل وجود کمپانی عثمانی در بوشهر) (نبی‌پور ۱۳۸۵، ۹۴)، کشورهای عربی (به این دلیل که شناسی از واژه عربی شناسیل گرفته شده و در بافت سنتی برخی شهرهای عربی با اقلیمی نزدیک به بوشهر که با این شهر ارتباط تجاری داشته‌اند، به چشم می‌خورد) (حمیدی ۱۳۸۹، ۶۵) و هند (به دلیل وجود روابط تجاری قوی بین ایران و هند از طریق بوشهر و تأسیس کمپانی هند شرقی توسط انگلستان در این شهر) (هدایت و عشرتی ۱۳۹۵، ۴۴) اشاره شده است. با این حال با بررسی‌های اولیه‌ی انجام‌شده در بافت تاریخی بوشهر، به نظر می‌رسد که این عنصر به نحوی متفاوت از سایر کشورهای نام‌برده، به‌کار گرفته شده است؛ بنابراین گونه‌شناسی کالبدی و کارکردی این شناسی‌ها، در این مقاله می‌تواند به شناسایی عوامل بومی و هویت‌بخش شناسی‌های بوشهر در ایران کمک نماید. در همین راستا، نگارندگان مجموعه‌ای از بناهای تاریخی بوشهر که دارای عنصر شناسی بودند را انتخاب کردند و به گونه‌شناسی آن‌ها از منظرهای مختلف، پرداختند. جامعه‌ی آماري موردبررسی در این تحقیق، تمامی بناهای تاریخی

کنترل، صحت اطلاعات را موردبررسی قرار دادند. در مسیر پژوهش با استفاده از نظریات پژوهشگران و اندیشمندان به بررسی جایگاه عنصر شناسی و مشربیه در کشورهای مختلف و همچنین کارکرد و عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری آن‌ها، پرداخته شد. در مسیر پژوهش، با توجه به تخریب شدن و یا تغییر نمودن تعدادی از بناهای ارزشمند و تاریخی موردبررسی، نگارندگان جهت رسیدن به گونه‌شناسی کاملی از شناسی‌های بوشهر، با استفاده از مصاحبه با مالکان این بناها و همچنین عکاسان قدیمی و اخذ مدارک و تصاویر از این بناها، اطلاعاتی جمع‌آوری نمودند. در این بخش، از روش تاریخی تفسیری استفاده شده است که با استفاده از پرسش‌نامه و مصاحبه با افراد متخصص و مطلع در زمینه‌ی تاریخی شهر بوشهر، صورت گرفته است. پرسش‌ها راجع به اصل و شکل اولیه‌ی شناسی‌های بناهای تاریخی، بوده است و مصاحبه به‌صورت منظم و بسته که با استفاده از سؤالات از پیش تنظیم‌شده، صورت گرفته است. در نهایت با بررسی و تطابق مصاحبه‌ها و اطلاعات مکتوب، نگارندگان به نتیجه‌ای کلی در زمینه‌ی شکل اصلی شناسی‌ها در بناهای موردبررسی، رسیدند. در نهایت با استفاده از نرم‌افزار اکسل، درصد فراوانی شناسی‌ها، مورد بررسی قرار گرفت.

۳. شناسی‌های بناهای تاریخی بندر بوشهر

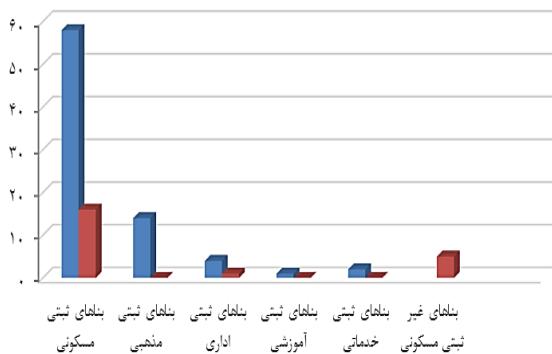
از برهم‌کنش تاریخ و جغرافیا در بوشهر، گونه‌ای خاص از معماری در تبادل فرهنگی با کشورها و اقوامی که با بوشهر در طول تاریخ مراد داشته‌اند شکل یافته است (بهستی ۱۳۹۱، ۲۸؛ قاسمی ۱۳۹۱، ۳؛ مرباغی ۱۳۹۲، ۵۷؛ عشرتی و دیگران ۱۳۹۵، ۴۳). بوشهر، دارای ویژگی‌ها و عناصر معماری منحصربه‌فردی است که در معماری تاریخی سایر شهرهای ایران، حتی با موقعیت اقلیمی مشابه، کمتر به چشم می‌خورد. «بوشهر تا زمان نادرشاه افشار، روستای ماهی‌گیری کوچکی بود؛ تا این که نادرشاه، این مکان را مقر نیروی دریایی خود، قرار داد» (کرزن ۱۳۶۷، ۲۸۲). تا این زمان در این محل، ساختمانی وجود نداشت و ساکنین این روستای کوچک در کپرهایی که از چوب و برگ درخت نخل ساخته شده بود؛ زندگی می‌کردند. بندر بوشهر در دوره‌ی قاجار از چهار محله‌ی بهبهانی، کوتی، شنبیدی و دهدشتی تشکیل شده بود (رسایی کوشک ۱۳۸۴، ۶-۷) و بناهای تاریخی که اکنون از بافت بندر بوشهر باقی مانده‌اند؛ مربوط به زمان قاجار و عده‌ی محدودی از آن‌ها، زندیه هستند. «ارتفاع هماهنگ بناها، تکرار بازسوهاي مشابه و

نکته‌ای که در انتخاب نمونه‌ها، قابل توجه است این بوده که مطابق با جدول ۲، ساختمان‌های دارای شناسیر در بوشهر، محدود به ساختمان‌های مسکونی و اداری می‌شوند. بنابراین

بندر بوشهر است که دارای عنصر شناسیر هستند تا نگارندگان بتوانند به گونه‌شناسی جامع و کاملی از شناسیرها در بناهای تاریخی بندر بوشهر، دست یابند (جدول ۲).

بناهای مسکونی	بناهای مذهبی		بناهای اداری		بناهای آموزشی		بناهای خدماتی		بناهای غیر مسکونی
	کل	دارای شناسیر	کل	دارای شناسیر	کل	دارای شناسیر	کل	دارای شناسیر	
۵۸	۱۶	۰	۴	۱	۱	۰	۲	۰	۵

مجموع تعداد ۲۲ بنا دارای عنصر شناسیر: ثبتی (آذین ۲ شناسیر، نوذری ۲، گلشن ۳، نجفی ۳، رشیدی، طاهری ۲، هفته، طبیب بهبهانی، طبیب کوتی، جعفری ۳، امیریه ۲، نعمتی زاده ۲، ایرانی ۳، رفیعی، حاج رئیس ۵، مهربان ۲، یهودا) غیر ثبتی (حسینی، کاررونی، کنگانی، مجاور کنگانی، قنبرزاده)

جدول ۲. بناهای تاریخی دارای عنصر شناسیر در بندر بوشهر (مأخذ: نگارندگان بر اساس اطلاعات سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر)

و اسناد بسیاری از آن‌ها، در دست نیست» (صلاحی مقدم و اصفهانی ۱۳۹۶، ۵۸-۵۹)؛ بنابراین تمامی بناهای دارای شناسیر بندر بوشهر که در این مقاله بررسی شده‌اند؛ به تعدادی که در جدول ۳ آورده شده، محدود گردیده‌اند. لازم به ذکر است که برخی از بناهای مهم تاریخی این شهر، به دلیل فرسایش و آسیب‌دیدگی زیاد در طول زمان، مورد مرمت قرار گرفته‌اند که در مسیر مرمت، شکل اصلی ساختمان نسبت به حالت اولیه‌ی خود، تغییراتی کرده است. در این تحقیق، مبنای بررسی بناها، شکل تاریخی و اولیه‌ی آن‌ها است؛ به همین دلیل، اطلاعات مربوط به شکل اولیه‌ی بناها و تغییرات احتمالی آن‌ها، با استفاده از اسناد تصویری معتبر موجود، اطلاعات دقیق از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر و کارشناسان این سازمان و همچنین مصاحبه با افراد متخصص و یا مطلع بومی در محله‌های این خانه‌ها به‌دست آمده است.

سایر بناها از دایره‌ی بررسی حذف گردیدند. متأسفانه برخی از بناهای تاریخی این شهر، به‌صورت کامل تخریب شده‌اند؛ و اطلاعات کاملی از آن‌ها وجود ندارد که بتوان آن‌ها را در دسته‌بندی‌های تحقیق، قرارداد. «بخشی از بافت تاریخی بوشهر، در طرح احداث و توسعه بندر بوشهر در دوران پهلوی، از میان رفته بود. این بخش که در شرق بافت تاریخی واقع شده بوده است؛ احتمالاً عمارت‌های شناسیردار قابل توجهی را در خود داشته است؛ که به‌جز چند عمارت معروف مانند حاج رئیس و کاررونی، مابقی تخریب شده‌اند؛ و اطلاعاتی جز چند عکس با موقعیت نامشخص، از آن‌ها در دسترس نیست. همچنین با احداث خیابان شمالی-جنوبی از میان بافت در دوره‌ی پهلوی به پیروی از الگوی هوسمانیسم، برخی دیگر از عمارت‌های بافت، تخریب گردیده است. علاوه بر این تخریب‌های کلان‌مقیاس، تعدادی از بناها به دلیل عدم توجه و مرمت به‌موقع، تخریب گشته و اطلاعات

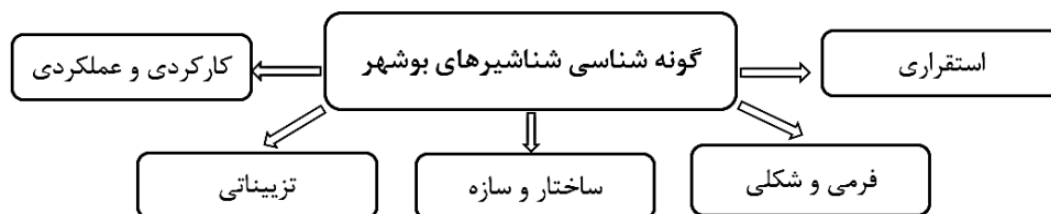
نام بنای ثبتی	آذین	نوذری	گلشن	نجفی	رشیدی	طاهری	هفته	طبیب بهبهانی	یهودا
تعداد شناسیر	۲	۲	۱	۳	۱	۲	۱	۱	۱
نام بنای ثبتی	جعفری	امیریه	نعمتی‌زاده	ایرانی	رفیعی	حاج رئیس	مهربان	طبیب کوتی	-
تعداد شناسیر	۳	۲	۲	۳	۱	۵	۱	۱	-
نام بنای غیر ثبتی	حسینی	کاررونی	کنگانی	مجاور کنگانی	قنبرزاده	-	-	-	-
تعداد شناسیر	۱	۱	۱	۱	۱	-	-	-	-

جدول ۳. بناهای دارای شناسیر مورد بررسی در تحقیق (مأخذ: نگارندگان)

می‌رفته است را در تنوع آن‌ها، تأثیرگذار دانست. در پاره‌ای از مطالعات پیشین صورت گرفته در زمینه‌ی شناسی‌های بوشهر، به تعدادی از کاربردهای شناسی اشاره شده است؛ اما در هیچ کدام به ویژگی‌های دقیق آن از منظر حجمی و در نما و پلان، پرداخته نشده است. در این پژوهش با نگاهی دقیق به ویژگی‌های حجمی و همچنین ساختار فرمی آن، شناسی‌های بوشهر مورد بررسی قرار گرفتند و بر اساس مجموع شاخصه‌هایی که در شکل ۱، آورده شده‌اند؛ دسته‌بندی گردیدند.

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته پیرامون کاربرد عنصر شناسی و مشربیه در کتب و اسناد معتبر و همچنین پژوهش‌های صورت گرفته و مطالعات میدانی نگارندگان در این زمینه، مشخص گردید که می‌توان شناسی‌های بوشهر را از منظرهای متفاوتی بررسی نمود و گونه‌های متفاوتی از آن را شناسایی کرد. در دسته‌بندی شناسی‌ها، می‌توان عوامل مختلفی از جمله محل قرارگیری، گونه‌های متفاوت فرمی و شکلی، ساختار و سازه‌ی متفاوت آن‌ها، تزئینات متنوع و همچنین کارکردهایی که از شناسی‌ها انتظار

شکل ۱. نمودار دسته‌بندی گونه‌شناسی شناسی‌ها در بندر بوشهر (مأخذ: نگارندگان)

بر تعدیل هوای داخل، منجر به حفظ حریم و محرمیت کاربران بنا نیز، می‌گردد. «شناسی خارجی که با مردم بیرون، در ارتباط است نیاز به پوشش بیشتری نسبت به شناسی داخلی، دارد. شناسی در یک یا دو طرف جبهه‌ی بیرونی و در یک تا چهار جبهه‌ی داخلی قرار گرفته است و معمولاً در طبقه‌ی اول ساختمان یا بالا، رو به خیابان و یا حیاط مرکزی، گسترده می‌شود (القلامی ۲۰۱۷، ۳۱-۳۲). این در حالی است که مشربیه‌های موجود در کشورهای نام برده در بخش مقدمه، در طبقه‌ی همکف بنا نیز دیده شده‌اند. در بناهای تاریخی بوشهر، شناسی‌های خارجی، اغلب رو به دریا (غرب و جنوب‌غرب) و جهت استفاده از دید و منظر مناسب و نسیم خنک دریا بوده‌اند؛ اما شناسی‌های داخلی در چهار جبهه‌ی ساختمان دیده می‌شوند و بیشتر جهت برقراری ارتباط و عنصری عملکردی در ایجاد ارتباط فضایی، بوده‌اند؛ و با توجه به نوع ارتباط پلانی، امکان قرارگیری آن‌ها در جبهه‌های متفاوت، وجود دارد. در بین شناسی‌های مورد بررسی، در اکثر نمونه‌ها، شناسی‌ها در جبهه‌ی غربی قرار دارند و فراوانی این نوع، بیشتر از سایر نمونه‌ها است (جدول ۴).

۴. بحث و یافته‌ها

۴-۱. گونه‌شناسی استقراری

از آن‌جا که شناسی و مشربیه‌ها بیشتر در حوزه‌ی کشورهای خاورمیانه به کار گرفته می‌شوند؛ با توجه به اقلیم بیابانی و خشک خاورمیانه و درجه‌ی حرارت بالای محیط خارجی، دمای داخل اتاق نیز افزایش می‌یابد. بنابراین، معمار یا طراح شناسی باید بر مکان‌یابی و موقعیت شناسی نسبت به مسیر خورشید، تمرکز کند (فایق ۲۰۱۷، ۲۷). معماران بناهای تاریخی در بندر بوشهر نیز به این نکته توجه داشته‌اند. در معماری بناهای بوشهر، شناسی‌ها بر اساس محل قرارگیری، به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم می‌شوند. شناسی‌های داخلی، مشرف به حیاط مرکزی می‌باشند و شناسی‌های خارجی که بر روی نمای خارجی ساختمان قرار می‌گیرند؛ مشرف به کوچه یا خیابان هستند. شناسی‌های خارجی، معمولاً پوشیده‌تر و بسته‌تر هستند؛ چون در معرض نور و تابش مستقیم خورشید قرار گرفته‌اند؛ ولی شناسی‌های داخلی از آن جهت که اغلب در سایه‌ی جبهه‌ی روبه‌روی بنا قرار می‌گیرند؛ کاملاً جداره‌ی شفاف دارند. این امر علاوه

کاربرد	خارجی (مشرف به بیرون)	داخلی (مشرف به حیاط)	جهت قرارگیری																											
استفاده از دید و منظر روبه‌دریا در جبهه‌ی غرب، عدم دریافت تابش در جبهه‌ی شمال و استفاده از باد شمال ^{۳۱}	هفته، نوذری، نجفی، طاهری، یهودا، طیب کوی، ۲ ایرانی، جعفری	گلشن، حسینی، نجفی، طاهری	شمال																											
نمودار تحلیل میزان فراوانی	حاج رئیس	رشیدی، رفیعی	شمال شرق																											
<table border="1"> <caption>داده‌های نمودار تحلیل میزان فراوانی</caption> <thead> <tr> <th>جهت</th> <th>داخلی</th> <th>خارجی</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>شمال</td> <td>4</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>شمال شرق</td> <td>2</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>شرق</td> <td>5</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>شمال غرب</td> <td>5</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>غرب</td> <td>4</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>جنوب شرق</td> <td>5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>جنوب</td> <td>3</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>جنوب غرب</td> <td>4</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>	جهت	داخلی	خارجی	شمال	4	9	شمال شرق	2	1	شرق	5	0	شمال غرب	5	4	غرب	4	9	جنوب شرق	5	1	جنوب	3	2	جنوب غرب	4	2	-	آذین، نوذری، گلشن، نجفی، طاهری	شرق
	جهت	داخلی	خارجی																											
	شمال	4	9																											
	شمال شرق	2	1																											
	شرق	5	0																											
	شمال غرب	5	4																											
	غرب	4	9																											
جنوب شرق	5	1																												
جنوب	3	2																												
جنوب غرب	4	2																												
کازرونی، مهربان، قنبرزاده، حاج رئیس	رشیدی، جعفری، رفیعی، ۲ حاج رئیس	شمال غرب																												
طیب بهبهانی، امیریه، نعمتی‌زاده، طیب کوی، نجفی، هفته، یهودا، کنگانی، مجاور کنگانی	نوذری، نعمتی‌زاده، حسینی، طاهری	غرب																												
نعمتی‌زاده	نوذری، گلشن، نجفی، جعفری، ایرانی	جنوب																												
کازرونی، قنبرزاده	رشیدی، رفیعی، مهربان	جنوب غرب																												
آذین، امیریه	رشیدی، رفیعی، مهربان، حاج رئیس	جنوب شرق																												
بیشترین شناسیرها در بیرون بنا، در جبهه‌ی غرب رو به دریا و شمال (سایه)، قرار دارند. فراوانی شناسیرهای داخلی، تقریباً در همه‌ی جبهه‌های ساختمانی، به یک میزان است. استفاده از شناسیر خارجی در جنوب و شمال شرق، کمتر از بقیه‌ی نمونه‌ها و در شرق، صفر است.			توضیحات																											

جدول ۴. گونه‌شناسی شناسیرهای بوشهر بر اساس محل قرارگیری در پلان (مأخذ: نگارندگان)

۴-۲. گونه‌شناسی فرمی و شکلی

در گونه‌شناسی فرمی و شکلی، با توجه به تفاوت‌هایی که در شناسیرها، مشاهده گردید، این عناصر از سه منظر پلان، نما و حجم، مورد بررسی قرار گرفتند.

۴-۲-۱. از منظر پلانی

۵ دسته راه دارا می‌باشند. ابعاد شناسیرها از دو یا سه متر تا حدود بیست متر، در تغییر است و معمولاً در بناها، نوع خطی آن که به شکل مستطیل کشیده است؛ بیشتر از سایر انواع، دیده می‌شود. شکل شناسیر بیرونی، متناسب با موقعیت قرارگیری بنا در بافت شهری، از خطی، ال و یوشکل، متفاوت است. البته، فرم پلان بنا نیز در شکل پلانی شناسیرها، بسیار تأثیرگذار بوده است و معمار بنا، با توجه به هندسه‌ی پلان و متناسب با نوع کاربرد آن در طول فضاها، مختلف، نوع خطی شناسیرها را بیشتر مورد استفاده قرار داده است (جدول ۵).

از لحاظ هندسه‌ی پلانی، می‌توان شناسیرهای بوشهر را در ۵ دسته‌بندی خطی، ال‌شکل، یوشکل، مثلثی و چهارضلعی، تقسیم‌بندی کرد. شناسیرهای خارجی، اغلب به صورت خطی و ال‌شکل هستند ولی شناسیرهای داخلی تنوع هر

نمودار تحلیل میزان فراوانی	فرم پلان					
	خطی	ال شکل	یو شکل	منثلی	۴ ضلعی	
<p>Chart Title</p>	ایرانی، جعفری، نعمتی زاده، ۳ حاج رئیس	مهربان، حسینی	نوذری، گلشن، نجفی، طاهری	آذین، جعفری	رشیدی، رفیعی	بنای دارای شناشیر داخلی
						تصویر
	ایجاد فضای ارتباطی برای ورود به اتاقها					کاربرد
		یهودا، کازرونی، نعمتی زاده، طیب کوتی، قنبرزاده، هفته	-	امیریه	-	بنای دارای شناشیر بیرونی
			-		-	تصویر
	ارتباط بصری با بیرون بنا، عملکرد سرمایه‌ی					کاربرد
توضیحات - شناشیرهای خطی، بیشترین فراوانی را در بین نمونه‌ها دارند که در بیرون بنا، بسیار بیشتر هستند. - شناشیرهای داخلی در همه‌ی انواع، دیده می‌شوند اما نوع خطی و یو شکل آن، بیشتر دیده می‌شود که البته تفاوت چشم‌گیری ندارند. - فراوانی یو شکل و چهارضلعی در نمونه‌های بیرونی، صفر است.						

جدول ۵. گونه‌شناسی شناشیرهای بوشهر بر اساس شکل پلان (مأخذ: نگارندگان)

۴-۲-۲. از منظر نما (کاملاً پوشیده- نیمه‌باز- کاملاً باز و دارای نرده)

در نمای شناشیرها در بوشهر، سه نوع از شناشیرهای کاملاً پوشیده، نیمه‌باز و کاملاً باز، وجود دارد. در شناشیرهای کاملاً پوشیده، «تعبیه‌ی کرکره‌های شناشیل، طوری است که نور و هوا را به داخل راهرو یا اتاق، هدایت می‌کند؛ شیب کرکره از بالا به پایین است؛ به طوری که از بالا کوچه‌ی پایین دیده می‌شود؛ اما از پایین، نمی‌توان بالا و داخل اتاق را دید» (حمیدی ۱۳۸۹، ۶۵). در بناهایی که شناشیرهای نیمه‌باز وجود دارد؛ معمولاً از کف شناشیر تا ارتفاع ۱.۵ متری و یا بالاتر، با استفاده از کرکره‌هایی پوشانده شده؛ و فقط قسمت ۱/۳ بالایی آن، باز است تا دید آزادتری را به معبر، ایجاد کند و همچنین سبب کوران هوا گردد. در

کرکره‌های این نوع از شناشیرها، بخش‌های یک‌درمیان پر و خالی در این صفحات، ترکیب ماهرانه‌ای از سایه و تهویه را ایجاد می‌کند، که اثر مطلوب خنک‌کننده‌ای داشته است. همچنین این صفحات، نور شدید خورشید را ملایم‌تر و نرم‌تر کرده که «معمولاً این روش در مشربیه‌های شمال آفریقا و مناطق مدیترانه‌ای که تابش شدید خورشید وجود دارد؛ بیشتر دیده می‌شود و دمای اتاق را حفظ می‌کند» (ازوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶). در شناشیرهای کاملاً باز نیز، که اکثراً در جبهه‌های داخلی بنا تعبیه شده‌اند؛ فقط حفاظ‌های نرده‌ای وجود دارد که جهت تأمین ایمنی سقوط از ارتفاع، بوده است. در بین نمونه‌ها، گونه‌ی نیمه‌باز، بیشتر از همه دیده می‌شود و نمونه‌ی کاملاً بسته، به ندرت یافت می‌شود (جدول ۶).

تصویر		۱. پوشیده																														
ب	الف	الف) کاملاً پوشیده		ب) کمی باز																												
		منقطع	پیوسته	منقطع	پیوسته																											
		-	-	-	-																											
		-	-	طیب کوی، نوذری، کنگانی	-																											
		حفظ محرمت فضای داخل																														
		کاربرد																														
تصویر		۲. نیمه باز																														
ب	الف	الف) دارای نردهی کرکره‌ای		ب) دارای جان پناه و کتیبه																												
		منقطع	پیوسته	منقطع	پیوسته																											
		-	مهربان	-	-																											
		-	طیب کوی، نجفی، آذین، طیب بهبهانی، طاهری، مهربان، قنبرنژاد	-	نجفی، مجاور کنگانی																											
		حفظ محرمت، دید به بیرون و ایجاد تابش بند																														
		کاربرد																														
تصویر		۳. کاملاً باز با نرده																														
		پیوسته		منقطع																												
		رشیدی، ایرانی، رفیعی، آذین، نجفی، نوذری، طاهری، گلشن، ۳ حاج رئیس، ۲ جعفری		-																												
		۲ امیریه، جعفری، هفته، کازرونی، ۲ ایرانی، ۲ حاج رئیس، یهودا		-																												
		دید به بیرون																														
		کاربرد																														
<table border="1"> <caption>جدول فرکانس انواع بالکن</caption> <thead> <tr> <th>نوع بالکن</th> <th>داخلي</th> <th>خارجي</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>۱.الف</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>۱.ب</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>۲.الف</td> <td>0</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>۲.ب</td> <td>1</td> <td>8</td> </tr> <tr> <td>۳.الف</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>۳.ب</td> <td>0</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>۳.ج</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>۳.د</td> <td>13</td> <td>11</td> </tr> </tbody> </table>		نوع بالکن	داخلي	خارجي	۱.الف	0	0	۱.ب	0	0	۲.الف	0	3	۲.ب	1	8	۳.الف	0	0	۳.ب	0	3	۳.ج	0	0	۳.د	13	11	<p>نمودار تحلیل میزان فراوانی</p> <p>- شناسی‌های کاملاً پوشیده در بین نمونه‌ها وجود ندارد.</p> <p>- شناسی‌های نیمه‌باز با کرکره، به میزان قابل توجهی در نمای بیرونی ساختمان‌ها دیده می‌شوند.</p> <p>- همه‌ی شناسی‌ها پیوسته‌اند و نمونه‌ی منقطع، یافت نشده است.</p> <p>- بیشترین نمونه‌ها مربوط به شناسی کاملاً باز با نرده، است که در بیرون و داخل بنا، فراوانی قابل توجهی دارند.</p>			
نوع بالکن	داخلي	خارجي																														
۱.الف	0	0																														
۱.ب	0	0																														
۲.الف	0	3																														
۲.ب	1	8																														
۳.الف	0	0																														
۳.ب	0	3																														
۳.ج	0	0																														
۳.د	13	11																														

جدول ۶. گونه‌شناسی شناسی‌های پوشش بر اساس نمای کلی آن‌ها (مأخذ: نگارندگان)

۳-۲-۴. از منظر حجمی

شناشیرها یا به صورت حجمی بیرون زده از بنا و یا مسطح با رویه‌ی نمای ساختمان، می‌باشند. شناشیرهای مسطح، غالباً در سطح هم‌تراز با جداره‌های اتاق می‌باشند؛ و عموماً به صورت قاب‌هایی تکی و در پاره‌ای از موارد چندتایی، هستند که در جداره‌های اطراف حیاط، قرار می‌گیرند و تنها در مواردی معدود، رو به معبر، باز می‌شوند. این نوع از شناشیرها که اغلب در کشورهای عربی یافت می‌شوند؛ فقط به صورت صفحات مشبک چوبی در مقابل پنجره‌های اصلی در نما قرار دارند؛ که قابلیت حرکت به صورت عمودی به سمت بالا و پایین و یا عقب و جلو را داشته‌اند. طارمه‌ها و یا پنجره‌های ارسی واقع در طبقات در بناهای بندر بوشهر، شبیه به این نوع از شناشیرها هستند. بنا بر تعاریفی که در جدول ۱ ارائه گردیده است و با توجه به خواستگاه شناشیرها که از مشربیه‌های اعراب بوده است و همچنین با استناد به انواع مشربیه‌هایی که مشابه این نوع از عناصر هستند؛ می‌توان این نمونه‌ها را جزو شناشیرها، قلمداد کرد. شناشیرهای بیرون زده از حجم اصلی بنا، به دو صورت مسقف و بدون سقف، ساخته شده است. همچنین شناشیرهای مسقف به دو دسته‌ی منقطع (منفصل) و پیوسته (متصل) تقسیم می‌شوند. در بوشهر، حجم شناشیر، عموماً مکعب مستطیل است و فرم غالب دیگری، یافت نشده است؛ اما «شکل منحنی (نیم‌استوانه یا نیم‌هستی) آن با نام خواجه نیز در برخی سرزمین‌ها از جمله طرابلس، دیده شده است» (وازی ۲۰۱۴، ۹۵). «در نوعی از مشربیه‌های بیرون زده از حجم، در داخل بدنه‌ی آن طاقچه‌ای وجود دارد که محل قرارگیری ظروف آب بوده است؛ بعضی، کارکرد آن را خنک شدن آب نوشیدنی در تابستان و برخی، آن را جهت تبخیر آب، خنک کردن و مرطوب نمودن هوای وارد شده به فضای داخل خانه، می‌دانند» (فتحی ۱۹۸۶؛ آل‌تومن^{۲۳} ۲۰۱۷، ۲۹). علاوه بر این، در اکثر موارد نیز از این مکان به عنوان سکویی جهت نشستن (شاه‌نشین)، استفاده می‌شده است. در شناشیرهای بوشهر، سطح بیرون‌زدگی‌ها هم‌تراز با کف اتاق، بوده است و این فضاها، عملکردهای فوق را نداشته‌اند. برخی از انواع شناشیرهای بیرون زده از بنا، تنها به صورت یک بیرون‌زدگی کوچک در مقابل پنجره‌ی اصلی می‌باشند؛ بدون آن که منجر به افزایش فضای داخل خانه گردد و صرفاً جهت دید به بیرون بوده و عملکرد بهار خواب را داشته‌اند. در بوشهر، شناشیر بیرون زده از بنا، فراوانی بیشتری داشته که تنوع آن در انواع مسقف و بدون سقف به یک میزان است و انواع مسطح آن، بسیار

محدود بوده و استفاده از آن رایج نبوده است (جدول ۷).

۳-۴. گونه‌شناسی ساختاری و سازه‌ای

شکل ظاهری شناشیرها باهم متفاوت است و بنا به این تفاوت، ساختار و سازه‌ی متفاوتی، دارند (جدول ۸). تنوع شیوه‌ی ساخت شناشیرها، یکی از شاخصه‌های آن‌ها است که منجر به تنوع نماهای بافت و زیبایی بافت شهری، گردیده است؛ اما به صورت کلی، همه‌ی آن‌ها در برخی اجزاء، مشترک هستند. ساختار شناشیر دارای چند بخش است که در ادامه به آن‌ها اشاره شده است.

– **کف:** در کف شناشیرها، تیرهایی از جنس چوب درخت چنل، به صورت طره یا پیش‌آمدگی، از بنا خارج می‌شوند. این تیرها، با فاصله‌ی کم از یکدیگر قرار گرفته‌اند و طول بیرونی آن‌ها، بین ۷۰ تا ۱۰۰ سانتی‌متر است. بر روی این تیرها، تیرهای چنل با چرخش ۹۰ درجه‌ای نسبت به تیرهای کنسول شده، قرار می‌گیرند و سپس روی آن‌ها را با الوارهای چوبی و با زاویه ۹۰ درجه نسبت به چنل‌های زیرین، فرش می‌کردند. از آن‌جا که مشربیه‌ها عموماً از چوب می‌باشند؛ بیرون‌زدگی‌ها واجد وزن زیادی نبوده‌اند؛ بنابراین با کنسول‌های چوبی ظرفیتی، وزن آن‌ها تحمل می‌شود و نیاز به پایه‌های برجسته‌ی چوبی، نداشته‌اند. گاهی چنل‌ها به وسیله‌ی تیرک‌هایی مورب (دستک یا لچکی) از جنس چوب یا فلز، که در زیر آن‌ها قرار می‌گیرند؛ نیروها را به دیوار زیر آن، منتقل می‌کنند.

– **بدنه یا جان‌پناه:** بدنه‌ی شناشیر، معمولاً از دو بخش تشکیل شده است. قسمت بالایی، که متشکل از یک شبکه‌ی تنگ با میله‌های باریک و ظرفیت است؛ و قسمت پایین‌تر، از یک شبکه‌ی بازتر با نوار گسترده‌ی استوانه‌ای چوبی، ساخته شده است (محامد ۲۰۱۵، ۱۴). میله‌ها نیز در چهارچوب، جهت توزیع بارها در سراسر شبکه، بهبود پایداری و جلوگیری از فروپاشی ساختار، قرار داده شده است^{۲۴}. علاوه بر این، در شناشیرهای با طول زیاد، ستونک‌هایی جهت پایداری بدنه، وجود دارد. این ستونک‌های عمودی، بر روی قسمت اول، متصل می‌شوند و در مواردی سر دیگر این ستونک‌ها، به تیرک‌های چهارتراشی که در دیوار قرار گرفته‌اند؛ متصل می‌شود که ایستایی آن را در برابر نیروهای جانبی وارده به جان‌پناه، افزایش دهد. گاه این ستونک‌ها جهت نگه‌داشتن سقف مورب روی شناشیر، استفاده می‌شوند. قسمت دیگر این بخش، شبکه‌ی کرکره‌ای،

علت	گرافیک	نام بنا		فرم حجمی		
		بیرونی	داخلی	پیوسته	مسقف	بیرون زده از حجم بنا
استفاده به عنوان تابش بند		طیب کوی، امیریه، ۲ نجفی، جعفری، کازرونی، مهربان، مجاور کنگانی، کنگانی	نوذری، طاهری			
		-	-	منقطع		
استفاده به عنوان نظرگاه و تراس		۲ ایرانی، جعفری، نوذری، آذین، طاهری، هفته، قنبرزاده، یهودا، ۲ حاج رئیس، امیریه	گلشن، آذین، رفیعی، مهربان، ۳ حاج رئیس، ایرانی، ۲ جعفری، رشیدی، نجفی	پیوسته	بدون سقف	
		-	-	منقطع		
-	-	-	-	پیوسته	مسطح	
-	-	-	-	منقطع		
توضیحات					از حجم بناهای نعمتی زاده و حسینی، اطلاعاتی به دست نیامد و شناسیر حسینی و ۲ شناسیر نعمتی زاده، نامعلوم فرض شدند.	
				<p>فرآوانی شناسیرهای مسطح صفر است.</p> <p>شناسیرهای بیرون زده‌ی بدون سقف و مسقف به یک میزان پراکندگی دارند.</p> <p>نمونه‌های بیرون زده‌ی مسقف نیز در شناسیرهای خارجی، به میزان قابل توجهی وجود دارند اما در شناسیرهای داخلی بسیار محدودتر هستند.</p>		
				<p>نمودار تحلیل میزان فرآوانی شناسیرها</p>		

جدول ۷. گونه‌شناسی شناسیرهای پوشش بر اساس حجم کلی آن‌ها (مأخذ: نگارندگان)

– **سقف:** سقف شناشیرها به وسیله‌ی الوارهای چوبی‌ای که کنار هم قرار می‌گیرند؛ ایجاد می‌شود و معمولاً، به صورت شیب‌دار است؛ که با زاویه‌ی بین ۳۰ تا ۴۵ درجه نسبت به افق، بر روی تیرک‌های شناشیر، قرار می‌گیرد. «در شناشیرهای سقف‌دار، پوشش بر روی ستون‌هایی چهار تراش با قطر کم، تکیه می‌کند. پوشش چوبی یا به صورت پیوسته روی کل آن یا به شکل غیر پیوسته و فقط روی بازشوهای اتاق‌ها، قرار گرفته است (معماریان ۱۳۹۱، ۱۰۰: رنجبر، پورجعفر و خلیجی ۱۳۸۹، ۳۱).

نرده‌ای و یا مشبک چوبی است که مابین ستونک‌ها، قرار می‌گیرد. در شناشیرهای ساده، «ساختار شناشیر از یک سری قطعات استوانه‌ای چوبی (میله) از ۱۰ سانتی‌متر تا ۱ متر (بسته به مقیاس و سطح جزئیات)، تشکیل شده است. این میله‌ها در فواصل منظم و خاص، به عنوان نقطه‌ی اتصال بین میله‌های افقی، با قطعات بزرگ‌تر استوانه‌ای و یا مکعب، تولید اشکال هندسی دقیق تزئینی، می‌نمایند» (ساموتلز^{۲۴}، ۲۰۱۱، ۲۲-۲۳).

محل استقرار	سقف		اجزاء		
	با سقف شیب‌دار	بدون سقف			
داخلی	نوذری، طاهری	گلشن، نجفی، رشیدی، جعفری، ۳ حاج‌رئیس، ایرانی، رفیعی، مهربان	الف. کنسول با عرض کم		
بیرونی	طیب بهبهانی، بخشی از کازرونی، مهربان، کنگانی	آذین، نوذری، بخشی از طاهری، جعفری، امیریه، بخشی از ۲ ایرانی، ۲ حاج‌رئیس، بخشی از پهودا، بخشی از قنبرنژاد			
-	-	-	بدون دستک	ب. کنسول با عرض بیش از یک متر	
بیرونی	مجاور کنگانی	هفته	دستک مورب		
	طیب کوتی	-	دستک قوسی		
بیرونی	۲ نجفی، بخشی از کازرونی	بخشی از پهودا، بخشی از طاهری، بخشی از ایرانی، بخشی از قنبرنژاد	بدون دستک	۲. کنسول با تیر منفصل	
-	-	-	دستک مورب		
-	-	-	دستک قوسی		
داخلی	-	آذین، جعفری	۳. مثلثی با تیر ساده (با دو تکیه‌گاه)		
بیرونی	امیریه	-			

داخلی	-	جعفری	الف. ستون‌های چوبی با تیر مورب	۱. طول بیش از ۳ متر	بدنه		
بیرونی	نجفی، کنگانی	-					
داخلی	-	نجفی، ۳ حاج رئیس، یهودا، قنبر نژاد، رفیعی	ب. ستون‌های چوبی با تیر افقی				
بیرونی	طیب کوتی، مجاور کنگانی	آذین، نوذری، گلشن، طاهری، هفته، جعفری، امیریه، ۲ ایرانی، ۲ حاج رئیس					
داخلی	نوذری، طاهری، مهربان	مهربان	ج. ستون‌های چوبی با تیرهای افقی و مورب				
بیرونی	نجفی، طیب بهبهانی، کازرونی	-					
داخلی	-	رشیدی، ایرانی	د. بدون ستون				
بیرونی	امیریه	-					
-	-	-	الف. ستون‌های چوبی با تیر مورب			۲. طول کمتر از ۳ متر	
-	-	-	ب. ستون‌های چوبی با تیر افقی				
-	-	-	ج. ستون‌های چوبی با تیرهای افقی و مورب				
داخلی	-	آذین، جعفری	د. بدون ستون				
توضیحات							
از ساختار بناهای نعمتی‌زاده و حسینی، اطلاعاتی به دست نیامد و ساختار شناسی حسینی و ۲ شناسی نعمتی‌زاده، نامعلوم فرض شدند.							
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>■ بدون سقف ■ با سقف شیبدار</p> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div>							
<p>نمودار تحلیل میزان فراوانی شناسی‌ها</p>							
<p>توضیحات</p> <p>بیشترین فراوانی در شناسی‌های با کنسول دارای تیر یک‌سره و عرض کم و بدون سقف، است. بناهایی که کنسول یک‌سره و عرض بیش از یک متر داشته‌اند؛ فراوانی بسیار کمی دارند. نمونه‌ی مربوط به کنسول با تیر مفصل در شناسی‌های بیرونی، فراوانی قابل توجهی دارند. فراوانی شناسی‌های با طول بیش از سه متر، بسیار زیاد است و از بین آن‌ها نمونه‌ی دارای ستون، فراوانی قابل توجهی دارد.</p>							

جدول ۸. گونه‌شناسی شناسی‌های بوشهر بر اساس ساختار و سازه‌ی آن‌ها (مأخذ: نگارندگان)

۴-۴. گونه‌شناسی تزئیناتی

طراحی پیچیده‌ی شناسیرها (مشربیه) توسط معماران و صنعتگرانی صورت می‌گرفت که از چوب و کنیبه‌های حک‌شده برای ایجاد تزئینات باشکوه و الگوهای هندسی، استفاده می‌کردند (فایق ۲۰۱۷، ۲۷). شناسیرهای موجود در کشورهای عربی به دلیل اهمیت آن در به نمایش گذاشتن منزلت صاحب‌خانه، دارای تزئینات بسیار پرکاری هستند؛ اما در معماری بوشهر، شناسیرها بسیار ساده‌تر و با تزئینات بسیار کمتری، به کار رفته‌اند. بسته به ساختار شناسیر که در بخش مربوط به ساختار و سازه، توضیح داده شد؛ اجزای شناسیرها، متفاوت بوده و تزئینات آن نیز پرکارتر می‌شود. بدنه‌ی اصلی شناسیرها در بوشهر، در انواع متفاوتی یافت می‌شوند؛ صفحات کرکره‌ای، بدنه‌ی نرده‌دار با طرح‌های خاص، ساده و بدون طرح خاص به صورت شبکه‌های چوبی عمودی و یا افقی. نرده (معجرها)، آبچکان‌ها و در پاره‌ای از موارد تاج شناسیرها، از عناصری هستند که به تزئینات آن‌ها، زیاد پرداخته شده است. «چوب‌های چهارتراش، نرده (معجر) چوبی و فلزی زیبا، کرکره‌ها و گلپاهای چوبی و فلزی پرکار و آویزان در زیر آن، زیبایی خاصی به شناسیرها داده است» (معماریان ۱۳۹۱، ۱۰۴؛ رنجبر، پورجعفر، و خلیجی ۱۳۸۹، ۳۱). طرح تزئیناتی آبچکان‌ها، معمولاً متشکل از دو لوزی عمودی پشت سر هم و یا به شکل گلبگ، است که در قسمت تحتانی و رو به بیرون شناسیر، به الوارهای کف، متصل می‌شود و آب‌های جاری روی شناسیر را به سمت معبر، هدایت می‌کند و از جاری شدن بر روی نما، جلوگیری می‌کند. معمولاً جنس کلیه‌ی قسمت‌های شناسیر، چوبی است؛ به جز بدنه، که ممکن است ترکیب چوب و نرده فلزی باشد؛ که کاربرد آن در شناسیرهای داخلی بیش‌تر است. نقوش چوبی این شناسیرها، غالباً متنوع و بنا به توان مالی صاحب‌خانه واجد ظرافت‌های مختلف، می‌باشد؛ همین قسمت از شناسیر، سبب تنوع در شکل ظاهری آن‌ها شده است. عامل این تنوع را می‌توان دلایل اقتصادی، نحوه‌ی معیشت افراد، فرهنگ کاربران، محل قرارگیری، مدول جداره پشت آن و... دانست. در بعضی از شناسیرها، از کرکره‌ها یا مشبک‌های متحرک نیز، استفاده شده است. از آن‌جا که نمای بیشتر ساختمان‌های بوشهر، سفید و یا کرم رنگ هستند؛ وجود شناسیر با رنگ متضاد و شاخص بر روی آن، این فضا را بسیار چشم‌گیر، می‌نموده است. تنوع رنگ شناسیرها در کشورهای عربی، بسیار زیاد بوده است؛ اما رنگ اغلب شناسیرها در بوشهر، قهوه‌ای تیره است؛ اما نمونه‌هایی را به صورت انگشت‌شمار، می‌توان یافت که

به رنگ آبی آسمانی، هستند (جدول ۹).

۵-۴. گونه‌شناسی کاربردی و عملکردی

شناسیرها، برای ایجاد عملکردهای متعددی ایجاد شده‌اند؛ «از یک‌سو، مکانی برای استفاده از نسیم و بادهای مطبوع، ایجاد سایه روی بازشوها، بدنه‌ها و تصفیه‌ی نور، امکان بهره‌بردن از تهویه‌ی دوطرفه و از سوی دیگر علاوه بر آن‌که امکان تماشای فعالیت روزمره در فضای عمومی شهری و ایجاد امتداد دید از اتاق به داخل حیاط و آسمان و بالعکس را فراهم می‌آورد؛ امکان اتصال و ارتباط اتاق‌ها از بیرون را نیز ایجاد کرده است (رنجبر، پورجعفر، و خلیجی ۱۳۸۹، ۳۰). با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته، می‌توان چنین بیان نمود که این فضاها به منظوره‌های متفاوتی در بناها، استفاده می‌شده‌اند و به صورت کلی، می‌توان عملکرد شناسیرها را با توجه به علت شکل‌گیری آن‌ها، به سه دسته‌ی مکث (جهت دید و برقراری ارتباط با بیرون بنا)، سکون (فضای نشیمن و استفاده از نسیم خنک)، ارتباط (جهت ایجاد ارتباط بین فضاها، مختلف)، تقسیم‌بندی کرد (جدول ۱۰).

می‌توان چنین گفت که بیشترین فایده‌ی شناسیرها، مربوط به فراهم آوردن حریم خصوصی برای ساکنان، است؛ این درحالی است که امکان دید به محیط اطراف برای آن‌ها وجود دارد. «شناسیر، تلاش فضاها، خصوصی جهت استفاده بیشتر از جریان باد را فراهم آورده و این عملکرد اقلیمی زندگی عمومی را به زندگی خصوصی پیوند می‌زند» (رنجبر، پورجعفر، و خلیجی ۱۳۸۹، ۳۱). بخش پایینی شناسیر، برای حفظ حریم خصوصی است درحالی که بخش بالایی آن، تزئینی است و اجازه‌ی عبور جریان هوا را می‌دهد (اوزسواو آکای^{۲۵} و آلوتمن ۲۰۱۸، ۳۳۸). در بین اعراب، مشربیه یک دستگاه ایده‌آل را فراهم می‌کند که توسط آن، تبعیض نژادی سفت و سختی، به اجرا درمی‌آید. درحالی که به چنین جنبه‌ی اساسی فرهنگ عرب، پاسخ‌گویی می‌شود در همان زمان، ارتباط بین زنان جامعه و جهان خارج از محدوده داخلی خانه، از طریق شناسیر ایجاد می‌شود و همین موضوع منجر به توسعه‌ی بکارگیری شناسیرها در قرن ۱۴، گردید (آزوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶). از اصلی‌ترین مزایای این عنصر، این بود که؛ فردی که پشت صفحات پنجره‌وار مشربیه می‌ایستاد؛ خارج از دید افراد بیرون بنا، قرار می‌گرفت (آزوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶).^{۲۶} از طرفی شناسیرهای داخلی که در یک یا چند جبهه‌ی طبقات بالای ساختمان

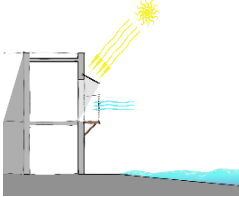

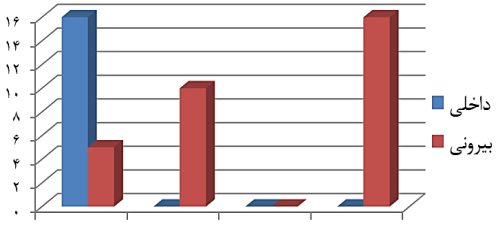
علت	دارای کتیبه	دارای آیچک	نام بنا				مصالح	طرح به کار گرفته شده	
			۲. شناسیر قهوه‌ای		۱. شناسیر آبی				
			ب. خارجی	الف. داخلی	ب. خارجی	الف. داخلی			
ایجاد تنوع در نما و ترکیب بندی نما	-	طیبب کوتی، نوذری، طیبب بهبهانی، مهربان	قنبرزاده، کنگانی، مهربان، طیبب کوتی، طیبب بهبهانی، طاهری، ۲ نجفی، نوذری	-	آذین	-	چوب	۱. کرکرای فلز و چوب	
				-	-	-	-		
	مجاور کنگانی	کازرونی، مجاور کنگانی	مجاور کنگانی، یهودا، هفته، کازرونی، ۲ امیریه	۳ حاج رئیس، نجفی، آذین	۲ ایرانی، جعفری	ایرانی، ۲ جعفری، رشیدی	چوب	الف. نرده ساده	۲. غیر کرکرای
				مهربان	-	رفیعی	فلز و چوب		
	-	-	-	۲ حاج رئیس	طاهری، نوذری	-	-	چوب	ب. نرده با طرح خاص
				-	گلشن	-	-	فلز و چوب	
از تزئینات بناهای نعمتی زاده و حسینی، اطلاعاتی به دست نیامد و تزئینات شناسیر حسینی و ۲ شناسیر نعمتی زاده، نامعلوم فرض شدند.								توضیحات	
<p>خارجی ■ داخلی</p> <p>دارای کتیبه ■ دارای آیچک</p> <p>غیر کرکرای غیر کرکرای غیر کرکرای غیر کرکرای کرکرای ای کرکرای ای ای با طرح ای با طرح ای بدون فلز و چوب چوب قهوه ای با طرح ای با طرح ای بدون فلز و چوب چوب قهوه ای خاص خاص خاص خاص خاص خاص خاص خاص چوب و فلز چوب قهوه چوب و فلز چوب قهوه قهوه ای قهوه ای چوب و فلز چوب قهوه قهوه ای قهوه ای</p>								<p>- نمونه‌ی دارای تاج، وجود ندارد.</p> <p>- نمونه‌های دارای آیچک، در کمتر از نیمی از ساختمان‌ها دیده می‌شوند.</p> <p>- رنگ قهوه‌ای، بیشتر از رنگ آبی است.</p> <p>- بیشترین فراوانی را، نمونه کرکرای قهوه‌ای چوبی، دارا است.</p>	

جدول ۹. گونه‌شناسی شناسیرهای بوشهر بر اساس تزئینات آن‌ها (مأخذ: نگارندگان)

خنک به دور از تابش مستقیم خورشید، بوده است. شناسیرها از طریق دهانه های کوچک، به تنظیم درجه حرارت داخل خانه و جریان مداوم هوا کمک می کنند. در گذشته ساکنان خانه های دارای شناسیر، در پشت صفحه ی مشبک این فضاها، کوزه های سفالی پر از آبی قرار می دادند، بنابراین وقتی هوای گرم وارد می شد؛ آب تبخیر گردیده و سرمایش تبخیری صورت می گرفت و سبب جریان هوای خنک در اتاق، می شد (آزوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶).

و مشرف به حیاط ساخته شده اند؛ رابط فضاهای مختلف ساختمان، می باشند. «در طبقات بالا، طارمه های میانی و دیگر انواع طارمه ها، ارتباط موضعی بین چند فضا را مقدور می سازند؛ ولی برای گذر از یک قسمت به قسمت دیگر باید از داخل اتاق ها گذر نمود؛ در این حالت می توان از شناسیر به عنوان معبری بدون ورود به اتاق ها، استفاده کرد» (معماریان ۱۳۷۳، ۱۰۰). فضای شناسیرهای بیرونی، مکانی مناسب برای ایستادن و یا حتی نشستن، در فضایی

تصویر	علت شکل گیری	نام بنا		انواع عملکردی		
		بیرونی	داخلی	ارتباط (فضای مفصل)		
	راه ارتباطی بین فضاها و ایجاد فضای واسط	آذین، طاهری، امیریه، ایرانی، قنبرزاده	آذین، نوروزی، گلشن، حسینی، نجفی، رشیدی، طاهری، ۲ جعفری، نعمتی زاده، ایرانی، رفیعی، ۳ حاج رئیس، مهربان	ارتباط (فضای مفصل)		
	اقلیمی (ایجاد کوران هوا، جلوگیری از تابش آفتاب)، ایجاد تنوع فضایی و نظرگاه، انعطاف پذیری و امکان توسعه فضا	آذین، نجفی، طاهری، هفته، جعفری، امیریه، نعمتی زاده، طیب کوتی، حاج رئیس، کازرونی	-	فضای تراس	سکون	
		-	-	فضای زیستی		
	فرهنگی (ایجاد محرمیت و جلوگیری از دید مزاحم)، ارتباط با بیرون	نوروزی، نجفی، هفته، طیب کوتی، بهبهانی، امیریه، نعمتی زاده، طیب کوتی، ایرانی، ۲ حاج رئیس، کازرونی، مهربان، پهودا، کنگانی، مجاور کنگانی، قنبرزاده	-	فضای (نظرگاه)	مکت	
						
				<p>– شناسیر بیرونی با عملکرد فضای مکت و شناسیر داخلی با عملکرد مفصل، بیشترین فراوانی را دارد.</p> <p>– عملکرد فضای تراس نیز، فراوانی قابل توجهی دارد.</p> <p>– فراوانی عملکرد فضای مکت در نمونه های داخلی، عملکرد فضای زیستی در نمونه های داخلی و خارجی و عملکرد فضای تراس در نمونه های داخلی، صفر است.</p> <p>– عملکرد مفصل در نمونه های بیرونی نیز، وجود دارد.</p>		نمودار تحلیل میزان فراوانی

جدول ۱۰. گونه شناسی شناسیرهای بوشهر بر اساس عملکرد و کارکرد آن ها (مأخذ: نگارندگان)

۵. نتیجه‌گیری

آفتاب در این جبهه، بسیار محدود است اما در جبهه‌های داخلی، به دلیل قرارگیری شناشیرها در سایه‌ی ضلع روبه‌روی بنا، استفاده از آن‌ها متداول بوده است. شناشیر بیرونی در جبهه‌ی شرق، وجود ندارد و در شمال شرق نیز، میزان استفاده از آن‌ها بسیار محدود است. گونه‌شناسی فرمی و شکلی:

- از منظر پلان: در بین نمونه‌های مورد بررسی، بیشترین نمونه‌ی موجود در شناشیرهای داخلی و بیرونی، شناشیرهای خطی هستند. میزان استفاده از شناشیرهای خطی در نمونه‌های بیرونی به صورت چشم‌گیری از سایر نمونه‌ها، بیشتر است؛ اما پراکندگی شناشیرهای داخلی در تمامی شکل‌های پلانی، تقریباً به یک میزان است؛ گرچه نمونه‌ی خطی آن با اختلاف کمی، بیشتر به کار گرفته شده است. در شناشیرهای بیرونی، نمونه یوشکل و چهارضلعی وجود ندارد و باتوجه به آن‌چه در بخش‌های مختلف تحقیق گفته شد؛ دلیل آن را می‌توان عدم تطابق با پلان، فاصله‌ی کم ساختمان‌ها با یکدیگر و قرارگیری شناشیرها در ضلع آفتاب‌گیر، دانست. استفاده از نمونه‌ی مثلثی نیز، نسبت به سایر نمونه‌ها، رایج نبوده است و عدم کاربرد زیاد آن را می‌توان مطابق نشدن با پلان بنا، دانست.

- از منظر نما: استفاده از شناشیرهای منقطع در بوشهر، رایج نبوده است و فراوانی آن، صفر است. در بین شناشیرها، استفاده از شناشیرهای پوشیده، بسیار نادر است و آن هم مربوط به حفظ محرمانیت و کنترل دید، می‌شده است. شناشیر کاملاً پوشیده، در بین بناهای مورد بررسی وجود ندارد؛ اما نمونه‌ی کمی باز آن، در جبهه‌ی بیرونی بنا، به دلیل استفاده از کوران و تهویه‌ی هوا، بیشتر استفاده شده است. در بین تمامی نمونه‌ها، میزان استفاده از شناشیرهای کاملاً باز با نرده چه در جبهه‌ی بیرونی و چه در جبهه‌ی داخلی بنا، بیشتر از سایر نمونه‌ها است. پس از آن، بیشترین میزان استفاده، مربوط به شناشیرهای کرکره‌ای می‌شده است که فراوانی آن در نمونه‌های خارجی به دلیل کنترل دید مزاحم، بیشتر بوده و در داخل بنا به دلیل عدم وجود دید مزاحم، بسیار محدود است. در برخی نمونه‌های کرکره‌ای، از کتیبه استفاده شده است که عملکرد تابش‌گیر را داشته و کاربرد آن در نمونه‌های محدودی است.

- از منظر حجمی: در بناهای بوشهر، شناشیرهایی که به صورت مسطح با رویه‌ی نما باشند؛ در نمونه‌های مورد بررسی، وجود ندارند. بیشترین میزان استفاده از شناشیرها، مربوط به شناشیرهای مسقف و بدون سقف بیرون‌زده از حجم بنا، هستند که به صورت یک‌سره و پیوسته روی

شناشیرهای بوشهر، دارای ویژگی‌ها و شاخصه‌هایی هستند که آن را بومی و مختص این منطقه کرده است؛ به طوری که بسیار متمایز از شناشیرهای سایر کشورهای دارای عنصر شناشیر و مشربیه به کار گرفته شده‌اند. با توجه به مسائل ذکر شده در تحقیق، به نظر می‌رسد که این عنصر ساختمانی، در کشور ما وام‌گرفته از مشربیه‌های سایر کشورها است؛ و این در حالی است که شناشیرهای به کار گرفته شده در ایران، هیچ شباهتی به شناشیرهای سایر کشورها ندارند. به صورت کلی می‌توان چنین گفت که شناشیر در اصل عنصری وارداتی به معماری بندر بوشهر است؛ اما متناسب با فرهنگ و اقلیم این کشور تغییر یافته و هویت جدیدی، پیدا کرده است. نگارندگان در این تحقیق به گونه‌شناسی شناشیرها از منظرهای متفاوتی پرداختند تا بتوانند از همه‌ی جوانب، این عنصر معماری را مورد بررسی قرار دهند و ویژگی‌های غالب و منحصر به فرد این عنصر ارزشمند معماری را در منطقه‌ی بوشهر، بازشناسی نمایند. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته پیرامون بناهای دارای عنصر شناشیر در این تحقیق، نگارندگان به نکات و ویژگی‌هایی پیرامون عنصر شناشیر در بوشهر، دست یافتند: بیشترین نمونه بناهایی که دارای عنصر شناشیر بوده‌اند؛ ساختمان‌های مسکونی هستند که به ثبت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر، رسیده‌اند. تنها ساختمان غیرمسکونی که دارای عنصر شناشیر است؛ بنای امیریه است که در دوره‌های مختلف، کاربری‌های متفاوتی داشته است و در چند دوره نیز، ساختمان مسکونی بوده است. بنابراین می‌توان چنین گفت که این عنصر، به عنوان یکی از فضاهای عملکردی مختص ساختمان‌های مسکونی، بوده است.

گونه‌شناسی استقرار: میزان استفاده از شناشیرهای بیرونی و داخلی در بوشهر، به یک میزان است. شناشیرهای داخلی، متناسب با روابط فضایی پلان بنا، امکان قرارگیری در هر جهتی را دارا می‌باشند و پراکندگی قرارگیری آن‌ها در سمت‌های مختلف بنا، تقریباً به یک میزان است و تفاوت چشم‌گیری دیده نمی‌شود. اما پیرامون قرارگیری شناشیرهای بیرونی، می‌توان ادعا کرد که شناشیرهای رو به غرب به دلیل استفاده از دید و منظر دریا و شناشیرهای رو به سمت شمال به دلیل عدم دریافت تابش مستقیم خورشید و قرارگیری در سایه، بیشترین میزان فراوانی را دارند. قرارگیری شناشیرهای بیرونی جنوبی، به دلیل تابش شدید

چوب در ساخت این شناشیرها استفاده شده است؛ که باز هم فراوانی آن‌ها، کمتر از میزان کاملاً چوبی آن است. بیشترین میزان فراوانی در بین شناشیرها، مربوط به شناشیرهای کرکره‌ای چوبی با رنگ قهوه‌ای است که نشان می‌دهد استفاده از چوب وارداتی چندان و همچنین ترکیب رنگ متضاد قهوه‌ای آن با نمای روشن ساختمان، در تزئین بنا رایج‌تر بوده است. از رنگ آبی، در نمونه‌های محدودی استفاده شده است و نسبت به نمونه‌های قهوه‌ای رنگ، مورد استقبال قرار نمی‌گرفته است. در نمونه‌های غیرکرکره‌ای، استفاده از نرده‌های ساده، بسیار رایج بوده است؛ اما فراوانی آن کمتر از نمونه‌های کرکره‌ای بوده است؛ که دلیل آن را می‌توان محرمیت بیشتر نمونه‌های کرکره‌ای، امکان کنترل نور و تابش خورشید و همچنین ظاهر زیباتر این شناشیرها دانست. در بین نمونه‌ها، از شناشیرهای غیرکرکره‌ای با نرده‌های طرح خاص نیز استفاده شده است؛ که تعداد آن‌ها محدود است و بیشتر در عمارت‌های باشکوه، دیده می‌شود. میزان استفاده از کرکره یا نرده‌ی خاص و همچنین عنصر تزئینی آپچک در نمونه‌های خارجی، بیشتر دیده می‌شود که این نشان از اهمیت بیشتر تزئینات در نمای بیرونی بنا دارد.

گونه‌شناسی کارکردی و عملکردی: در بین شناشیرهای موردبررسی، بیشترین عملکرد مربوط به ارتباط فضایی در بین نمونه‌های داخلی و ایجاد فضای نظرگاه و مکث در نمونه‌های بیرونی است. فراوانی نمونه‌های داخلی در عملکرد مکث و نظرگاه و همچنین فضای زیستی و تراس، صفر است. اما در شناشیرهای خارجی، هر سه عملکرد فضای مکث، سکون و همچنین ارتباط فضایی، دیده می‌شود؛ که کمترین کارکرد آن مربوط به ایجاد فضای ارتباطی است و ایجاد فضای تراس نیز دارای فراوانی قابل توجهی است.

حجم بنا، کار شده‌اند و نمونه‌ی منقطع آن، وجود ندارد. استفاده از شناشیرهای بیرون‌زده‌ی مسقف نیز، رایج و بسیار بوده است؛ اما فراوانی آن از نمونه‌های بدون سقف آن، کمتر است. این نکته قابل توجه است که در نمونه‌های داخلی، از شناشیرهای مسقف، بسیار کمتر استفاده شده است؛ و آن را می‌توان با عدم وجود دید مزاحم، سایه‌اندازی جبهه‌های اطراف حیاط مرکزی بر روی این فضاها و شاخص بودن عملکرد ارتباطی در این فضاها، مرتبط دانست.

گونه‌شناسی ساختاری و سازه‌ای: در بین نمونه‌ها، بیشترین فراوانی، مربوط به شناشیرهای کنسول‌شده و دارای تیر یک‌سره با عرض کم و بدون سقف است؛ که در نمونه‌های بیرونی و داخلی به یک میزان، دیده می‌شود. بناهایی که کنسول یک‌سره و عرض بیش از یک متر داشته‌اند و با دستک به کار برده می‌شدند؛ بسیار نادر می‌باشند؛ پس از آن، بیشترین نمونه، مربوط به کنسول با تیر منفصل است؛ که در نمونه‌های بیرونی دیده می‌شود و بدون دستک به کار گرفته می‌شده است. تعداد محدودی از بناها نیز، دارای تیر ساده با دو تکیه‌گاه بوده که مربوط به نمونه‌های مثلی می‌شدند و در شناشیرهای خارجی و داخلی، به یک میزان کاربرد داشته‌اند. شناشیرها، معمولاً با طول بیش از سه متر به کار گرفته می‌شدند و نمونه‌ی با طول کمتر از سه متر، بسیار نادر بوده‌است. در بین نمونه‌های با طول بیش از سه متر، فراوانی شناشیرهای ستون‌دار، بسیار بیشتر است و از این میان، بناهایی با تیر افقی، بیشتر از بناهایی با تیر مورب و افقی، یافت می‌شوند. این گونه از شناشیرها در بیرون بنا، بیشتر دیده می‌شوند؛ و می‌توان چنین گفت که شناشیر از ابتدای ساخت بنا، جزو فضاهای مهم بنا محسوب می‌شده که جهت اجرای آن، از کنسول تیر استفاده می‌شده است و در کمتر بناهایی پس از ساخت بنا، شناشیر اضافه می‌شده است.

گونه‌شناسی تزئیناتی: در بین شناشیرها، نمونه‌ای که دارای کتیبه باشد؛ بسیار نادر است. عنصر تاج و کتیبه نیز در شناشیرهای بوشهر، از اهمیت بسیار کمی برخوردار بوده است؛ اما به کارگیری آپچک با تزئینات لوزی شکل، رایج‌تر بوده است و تقریباً در کمتر از نیمی از بناهای موردبررسی، دیده می‌شود. آپچک‌ها که بیشتر عنصری تزئیناتی بوده‌اند؛ در نمونه‌هایی با نرده‌های طرح خاص و کرکره‌ای، کاربرد داشته‌اند و در مدل نرده‌ای ساده، وجود ندارند. در بین شناشیرها، نمونه‌هایی که از چوب ساخته شده باشند؛ بسیار بیشتر هستند. نمونه‌هایی که تنها از فلز ساخته شده باشند؛ وجود ندارد و در مواردی ترکیب فلز و

پی نوشت

۱. Shah meaning king and Shen meaning throne
۲. Faeq
۳. Shah Nashin
۴. King, Shah Nashin, meaning "King" or the dominant seat among seats
۵. Alqalami
۶. Abdelkade
۷. Safarkhani
۸. Yeomans
۹. Mohamed
۱۰. Vakilinezhad
۱۱. Al-shareef
۱۲. Wazeri
۱۳. Azzopardi
۱۴. Moorish, Colonial, miradores
۱۵. Kamath
۱۶. Daketi
۱۷. Ruwzan
۱۸. Almerbati
۱۹. Fathy
۲۰. سوراخی که از طریق آن آب‌گونه و یا مواد مذابی را بر روی سر مهاجمان می‌ریختند.
۲۱. باد شمال: برعکس باد قوس، باد خشکی است؛ وزش آن در زمستان دما را کاهش می‌دهد و گاهی نیز باعث بارندگی می‌شود. معمولاً جهت وزش باد قوس به شمال غربی، تغییر می‌یابد و باد شمال نامیده می‌شود. این باد معروف‌ترین باد محلی بوشهر است و تقریباً تنها بادی است که هوای گرم تابستان را تا حدودی متعادل می‌کند. به همین جهت، در گذشته اکثر ساکنین بوشهر پنجره‌های منازل خود را به طرف شمال غربی، نصب می‌کردند. این باد نه تنها در زندگی مردم، بلکه در بافت شهری شهرستان بوشهر نیز، تأثیر داشته است (هدایت و عشرتی ۱۳۹۵).
۲۲. Alotthman
۲۳. در قسمت فوقانی این صفحات مشبک، فضای بین میله‌های سازنده‌ی آن، بیشتر است تا افزایش انعکاس نور و کاهش ورود شدت نور خورشید از میان این میله‌ها، صورت پذیرد و در قسمت پایین‌تر، فاصله‌ی بین میله‌ها جهت عدم ورود تابش و گرم‌تر شدن فضا، کاهش می‌یابد (محامد ۲۰۱۵، ۱۴-۱۵). به‌جای نرده‌های ساده‌ی چوبی یا فلزی شناسیل، از بازشوها و جداره‌های چوبی ثابت مثل کرکری، نیز استفاده شده که این جداره‌های مشبک، گذر نسیم را میسر می‌کرده‌است (معماریان ۱۳۷۳، ۱۰۰).
۲۴. Samuels
۲۵. Ozsavas Akcay
۲۶. شناسیر اغلب از صدها قطعه‌ی چوبی ساخته شده است و از محدود عناصری در معماری است که درون‌گرا است اما ارتباط با جهان خارج را ایجاد می‌کند (آزوپاردی ۲۰۱۲، ۲۶).

منابع

۱. آلیاگونولو، آدریانو. ۱۳۸۴. معماری بومی. ترجمه‌ی علی محمد سادات افسری. تهران: فضا (وابسته به مؤسسه علمی و فرهنگی فضا).
۲. احمدی ریشهری، عبدالحسین. ۱۳۸۲. سنگستان، جلد یکم. شیراز: انتشارات نوید شیراز.
۳. بحرانی، حمیدرضا، و آزاده سپهری اهرمی. ۱۳۹۷. بازشناسی و تدقیق علت وجودی و نقش کارکردی شناسیر در بافت تاریخی بوشهر. *باغ نظر* ۱۵(۵۸): ۷۷-۸۸
۴. بهشتی، سید محمد. ۱۳۹۱. فرهنگ رو به دریا، در: شهر دریا. در کارگاه فهم معماری ایران از پنجره بوشهر: ۳۹-۲۸.
۵. حمیدی، سید جعفر. ۱۳۸۰. فرهنگ‌نامه‌ی بوشهر. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. سازمان چاپ و انتشارات.
۶. _____ . ۱۳۸۹. *استان زیبای بوشهر*. بوشهر: انتشارات بوشهر.

۷. رسایی کشوک، سام. ۱۳۸۴. شکوه بوشهر. بوشهر: انتشارات شروع.
۸. رنجبر، احسان، محمدرضا پورجعفر، و کیوان خلیجی. ۱۳۸۹. خلاقیت طراحی اقلیمی متناسب با جریان باد در بافت قدیم بوشهر. باغ نظر ۷ (۱۳): ۱۷-۳۴.
۹. صلاحی مقدم، سهیلا، و بشری اصفهانی. ۱۳۹۶. مطالعه معماری بندر بوشهر در رابطه با بافت تاریخی و ارتباط آن با هنر و فرهنگ ایرانی از دیدگاه نشانه‌شناسی نمادین. فصلنامه‌ی مطالعات فرهنگی و سیاسی خلیج فارس ۴ (۱۳): ۴۷-۶۷.
۱۰. عشرتی، پرستو، محمدکاظم نمازی، درنا عشرتی، و سمیه فدائی‌نژاد. ۱۳۹۵. محرم‌سازی مدارس دخترانه با تاکید بر معماری بومی بندر بوشهر. پژوهش‌های معماری اسلامی ۴ (۱۱): ۳۷-۵۷.
۱۱. قاسمی، وحید. ۱۳۹۱. دیباچه. در: شهر دریا. در کارگاه فهم معماری ایران از پنجره بوشهر، بوشهر: ۹-۶.
۱۲. مرباغی، بهروز. ۱۳۹۲. بن‌مایه‌های نوین در معماری بوشهر. تهران: پیام.
۱۳. معاریان، غلامحسین. ۱۳۷۳. آشنایی با معماری مسکونی ایرانی، گونه‌شناسی درون‌گرا. تهران: سروش دانش.
۱۴. _____ . ۱۳۸۷. آشنایی با معماری مسکونی ایرانی، گونه‌شناسی برون‌گرا. تهران: سروش دانش.
۱۵. کرزن، جرج. ۱۳۷۳. ایران و قضیه‌ی ایران، جلد ۲. ترجمه‌ی غلامعلی وحید مازندرانی. تهران: علمی و فرهنگی.
۱۶. کولیوند، علی. ۱۳۸۱. ویژگی‌های فضایی کالبدی بافت قدیم بوشهر. مجله آبادی (۳۶): ۵۷-۶۰.
۱۷. نبی‌پور، ایرج. ۱۳۸۵. معماری بوشهر؛ سمفونی رنگ، باد و نور. بوشهر: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر، بنیاد ایران‌شناسی شعبه‌ی استان بوشهر.
۱۸. هدایت، اعظم، و پرستو عشرتی. ۱۳۹۵. گونه‌شناسی شکلی و استقراری شناسیر در معماری بومی بندر بوشهر. پژوهش‌های معماری اسلامی ۴ (۱۳): ۴۰-۶۱.
۱۹. وزارت مسکن و شهرسازی، اداره کل مسکن و شهرسازی. ۱۳۸۲. طرح تفصیلی ویژه بافت قدیم بوشهر. بوشهر: دفتر بهسازی و نوسازی شهری.

References

- Abdelkader, Reem, and Jin-Ho Park. 2017. The Evolving Transformation of Mashrabiya as a Traditional Middle Eastern Architecture Element. *International Journal of Civil & Environmental Engineering IJCEE –IJENS* 17(1): 15-20.
- Ahmadi Reshari, Abdolhossein. 2003. *Sangestan: The Popular Beliefs of Bushehr People: Vocabulary, Proverbs, Idioms, Volume 1*. Shiraz: Navid-e Shiraz.
- Almerbati, Nehal, Ford, Peter, Taki, Ahmad & Dean, Lionel. 2014. From Vernacular to Personalized and Sustainable. *48th International Conference of the Architectural Science Association, the Architectural Science Association & Genov University Press*: 479–490. Available at: https://wp-content/uploads/2014/12/10_38_77.pdf. Accessed September, 2018.
- Alothman, Hiba. 2017. *An Evaluate and Critical Study of Mashrabiya in Contemporary Architecture, A Thesis for Master Degree of Science in Architecture*, Thesis Advisor: Ayten Özsavaş Akçay. Near East University.
- Alpago Novello, Adriano. 2005. *Vernacular Architecture*. Translated by Ali Mohammad Sadat Afsari. Tehran: Faza.
- Al-Shareef, Faisal Mohammad. 1996. *Natural Light Control in Hedjazi Architecture an Investigation of the Rowshan Performance by Computer Simulation*. A thesis for the Degree of Doctor in Philosophy, University of Liverpool, School of Architecture and Building Engineering.
- Azzopardi, Joe. 2012. A Survey of the Maltese Muxrabijiet. *VIGILO - DIN L-ART ÓELWA* (41): 26.
- Bahrani, Hamid Reza, and Azadeh Sepehriahrami. 2018. Recognizing and Determining the Existence Reason and Functional Role of Senasir in the Historical Context of Bushehr. *Bagh-i-Nazar* 15(58): 77-88.
- Beheshti, Seyed Mohammad. 2012. *Sea-Based Culture, Bushehr: Book of the Workshop Entitled: Recognition of Iranian Architecture from the Viewpoint of Bushehr City*. 28-39.
- Burden, Ernest. 2002. *Illustrated Dictionary of Architecture*. McGraw-Hill Companies: Incorporated, 2, illustrated.
- Curzon, George. 1994. *Persia and the Persian Question, Vol. 2*. Translated by Gholamali Vahid Mazandarani. Tehran: Elmi va Farhanghi.
- Eshrati, Parastoo, Mohammad Kazem Namazi, Dorna Eshrati, and Somayeh Fadaei Nezhad. 2016. *Intimat*,

- ing Girls' Schools with an Emphasis on Vernacular Architecture Bushehr City. *Researches in Islamic Architecture* 4(2): 37-55.
13. Faeq, omar. 2017. Mashrabiya. *At; architecture technology*, CIAT in AT, issue 122.
14. Fathy, Hassan. 1986. *Natural Energy and Vernacular Architecture: Principles and Examples with Reference to Hot Arid Climates*. Walter and Sultan Abd-el-rahman Ahmad (Eds.), Chicago and London: The University of Chicago Press, Available at: <http://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/80a01e/80A01E00.htm>, Accessed October 2016.
15. Ghasemi, Vahid. 2012. Interoduction, Quated in: *Bushehr: Book of the Recognition of Iranian Architecture from the Viewpoint of Bushehr City Workshop*, 6-9.
16. Hamidi, Seyed Jafar. 2002. *An Encyclopedic Dictionary of Bushehr*. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance.
17. _____. 2010. *The Beautiful Province of Bushehr*. Bushehr: Bushehr Press.
18. Hedayat, Azam, and Parastoo Eshrati. 2017. Typology of The Form and Placement of Shanashir in Vernacular Architecture of Bushehr Port, Iran. *Quarterly Journal of Researches in Islamic Architecture* 4(13): 40-61.
19. Kamath, G Lakshmi, and Srinivas Daketi. 2016. Jaalis: A Study on Aesthetics and Functional Aspects in Built Environment. *International Journal of Scientific Engineering and Applied Science (IJSEAS)* 2 (2): 98-104.
20. Kenzari, Bechir, and Yasser Elshestawy. 2003. The Ambiguous Veil: on Transparency, the Mashrabiya, and Architecture. *Journal of Architectural Education* 56(4): 17-25.
21. Koliji, Hooman. 2015. *In- Between: Architectural Drawing and Imaginative Knowledge in Islamic and Western Traditions*. United Kingdom by henry ling limited: at the dorset press, Dorchester.
22. Kulivand, Ali. 2002. Space-Physical Properties of Bushehr Ancient Texture. *Abadi* (36): ۶۰ -۵۷.
23. Marbaghi, Behrooz. 2013. *New Motifs in the Architecture of Bushehr*. Tehran: Payam.
24. Memarian, Golam Hosein. 1994. *Introduction to Iranian Residential Architecture, Typology of Introverted*. Tehran: Soroush-e Danesh.
25. _____. 2008. *Introduction to Iranian Residential Architecture, Typology of Extroverted*. Tehran: Soroush-e Danesh.
26. Ministry of Housing and Urban Development, Administration of Housing and Urban Development. *Special Master Plan for The Old texture of City of Bushehr*. 2002. Bushehr: Urban Improvements and Renewal Office.
27. Mohamed, Jehan. 2015. *The Traditional Arts and Crafts of Turnery or Mashrabiya*. A Thesis for Master Degree of Art, under the Direction of Martin Rosenberg, Graduate School-Camden Rutgers, the State University of New Jersey.
28. Nabipour, Iraj. 2006. *Bushehr Architecture: Symphony of Color, Light, and Wind*. Bushehr: University of Medical Sciences and Health Services and Bushehr Branch of Iranology Foundation.
29. Ozsavas Akcay, Aytan & Alothman, Hiba. 2018. Fashion Inspired by Architecture: The Interrelationship between Mashrabiya and Fashion World. *Journal of History Culture and Art Research* 7(2): 328-351.
30. Ranjbar, Ehsan, Mohammad Reza Pourjafar, and Keivan Khaliji. 2010. Innovations in Climatic Designing due to the Wind Flowing through the Old Bushehr. *Bagh-i-Nazar* 7(13): 17-34.
31. Rasaie Kashuk, Sam. 2005. *Glory of Abushahr*. Bushehr: Shoru.
32. Safarkhani, Melody. 2016. *Balconies Consigned to Oblivion in Iranian Residential Buildings the Case of Tehran, Iran*, a Thesis for Master Degree of Architecture in Architecture, Guided by Dural Ünver, gulbin. Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University in Partial Fulfillment of the Requirements.
33. Salahi Moghaddam, Soheila, and Boshra Isfahani. 2016. Studying Architecture of Bushehr Port in Relation to Historical Context and Its Relation to Iranian Art and Culture from a Symbolic Semiotics Viewpoint. *Persian Gulf Cultural and Political Studies* 4(13): 47 - 67.
34. Samuels, Williams. 2011. *Performance and Permeability: An investigation of the mashrabiya. for use within the Gibson Desert*. A Thesis for Master Degree of Architecture. Victoria University of Wellington.
35. Stevens Curl, James, and Susan Wilson. 2015. *The Oxford Dictionary of Architecture*, United Kingdom: 3th

Edition Oxford University Press, Great Clarendon Street, Oxford.

36. Vakilinezhad, Rosa, S. Majid Mofidi, and Fatemeh Mehdizadeh Seraj. 2013. Shanashil: A Sustainable Element to Balance Light, View, and Thermal Comfort. *The International Journal of Environmental Sustainability* (8), University of Illinois Research Park, Champaign, Illinois., 1-11. USA: Common Ground Publishing: 101-110.

37. Wazeri, Yehya. 1999. *Mashrabiya*s, in: *Encyclopedia of Elements of Islamic Architecture*. Vol 2. Madboli press. Available at: https://archive.org/stream/mwsoat_anaser_al-imara#page/n95/mode/2up.

38. Yeomans, Richard. 2006. *The Art and Architecture of Islamic Cairo*. Egypt: American University in Cairo Press, Garnet Publishing.

Physical and Functional Typology of Shanashir in Historical Fabric of Bushehr Port to Identify Factors of These Spaces**Mohammad Amir Kakizadeh ***

Lecturer, Faculty Member at Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Persian Gulf University, Bushehr, 75169, Iran

Neda Naseri **

Master of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Jondi Shapour University of Technology,

Hozhabr Dabbagh ***

Lecturer, Faculty Member at Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Persian Gulf University, Bushehr, 75169, Iran

Received: 02/09/2019

Accepted: 08/11/2020

Abstract**Introduction:**

The historical Fabric of Boushehr has a high visual form and performance capacity that has been very influential in the urban landscape. So many special elements and factors can be found in architecture and urbanism of the Boushehr that even is not seen in other neighboring cities with same climate. Shanashir is one of the visual capacity that is vernacular in this place. Today this architectural and vernacular factor is ignoring in construction and it has been forgotten.

Literature review:

The meaning of the Shanashir word is not available in Persian dictionaries. Some scholars believe that this word is equivalent to Shansheel in the Arabic language. Shanashir has been used in architecture of various countries, including Arab countries, North Africa, parts of Europe such as Turkey and Spain and South Asia. Traditional version of Shanashir had many important environmental functions and specific parameters for design through recognized patterns. Shanashir did not provide only a decorative and aesthetic element, but also it was designed to perform many environmental functions like adjustment of lighting, humidity and air flow control, reducing the heat, and playing an essential role in securing privacy. Unfortunately, today this functional element of architecture ignores in the modern building and if it be applied don't abide by these aspects.

Methodology:

The aim of this study was to recognition and rehabilitation of this valuable element of architecture, and the consolidation of its position and value in indigenous architecture of Persian Gulf region, and answers to these questions: What are the principles, features, patterns and performance of Shanashirs in Bushehr? What kinds of Shanashirs are available in Bushehr and what is their difference? In order to answer the research questions, author was conducted to investigate this element of architecture with using the descriptive-analysis methods. So this paper contains the parts are as follows: the theory part that introduces and defines the fundamental of Shanashir, and the field part that reviewing the Typology of Shanashir in historical texture of Bushehr. So the theoretical part of paper,

accomplished by using the library resources and the field studies is done by using authentic maps, direct observation of these buildings and interview with experts, old photographer and Homeowners. These historical buildings related to Qajar era. The comparison between these houses shows the difference of Shanashir and their frequency in Bushehr. Among all historical buildings of Bushehr, all of the buildings that have Shanashir and their plans and map are existed, has selected to review so The collection of 17 historic building that have been registered with the Cultural Heritage, Crafts & Tourism Organization and 5 Unregistered building have been reviewed in this article.

Discussion:

In the classification of Shanashir, various factors such as location, different types of form and shape, different structures, varied decorations and also the function which are expected from the Shanshir can be considered in their diversity of them. In the historic building of Bushehr, the exterior Shanashir is usually facing the sea and for the use of vision and a cool sea breeze, but in the internal types, in the four fronts of the building, they have been seen to Creating connections between spaces. In a form typology according to the differences that seen in Shanashir, these elements were examined from three perspectives: plan, facade and perspective. The geometry of Shanashir can be divided into 5 groups of linear, L-shaped, U-shaped, triangular and quadrilateral.

Results:

External Shanashir in Bushehr are usually linear and l-shaped, but the inner Shanashir have a variety of 5 categories. There are three types of fully-worn, semi-open and completely open. Shanashirs are either protruding or flat in the facade of Shanashirs in Bushehr. The appearance of them is different and according to this difference, there are different structures. The diversity of construction methods of Shanashirs is one of characteristics which have led to diversity and beauty of faced in historical fabric. Windows shade or animated shutter are also used in some of Shanashir. The contrast of brown or blue Shanshir on the white facade of building, make it very conspicuous.

Conclusion:

According to the studies that had conducted on the Shanshir of buildings in this research, the authors found the points and characteristics of the Shanshir's element in Bushehr:

Shanshir is essentially an element imported into the Bushehr architecture, but has been changed and identified in accordance with the culture and climate of the country. This architectural element is a functional space that has different functions such as the following:

Climatic reasons such as preventing solar radiation, passive cooling, thermal filter; Aesthetic reasons: Creating variations in the facade, vitality, fluidity and dynamism, readability; cultural reasons: creating the privacy and nuisance vision control; functional reasons: Creating a connection between inside and outside space, flexibility, creating a terrace, vision and landscape.

Keywords: Shanashir, Mashrebiya, Typology, Historical Fabric of Bushehr.

